

Konstnärsnämnden
The Swedish Arts
Grants Committee

Maria skolgata 83
SE-118 53 Stockholm
Tel +46 (0)8 506 550 00
info@konstnarsnamnden.se
www.konstnarsnamnden.se

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm 2014-11-14
KN 2014/6433
Ju2014/4010/L3

Konstnärsnämndens yttrande över betänkandet – *Frågor om följerätt och om museernas kopiering* (SOU 2014:36)

Ett av Konstnärsnämndens övergripande mål är att hålla sig underrättad om konstnärers¹ ekonomiska och sociala villkor samt löpande bevaka trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärlig verksamhet. Upphovsrätten är av stor betydelse för enskilda konstnärer. Den ger yrkesverksamma konstnärer försörjningsmöjligheter och skyddar deras konstnärliga frihet och integritet.

Inledning

Betänkandet kan delas in i två delar. Den första delen berör den rätt till ersättning som en upphovsperson² i vissa fall har när ett originalkonstverk vidareförsäljs efter första överlåtelsen (följerätt). Den andra delen gäller den inskränkning i upphovsrätten som möjliggör att framställa och sprida exemplar av verk för vissa särskilda ändamål till att omfatta andra institutioner än arkiv och bibliotek (museer).

Konstnärsnämnden är den myndighet i Sverige som har i uppdrag att följa konstnärernas situation i samhället. Av naturliga skäl intresserar vi oss främst hur de förändringar och förslag som föreslås i upphovsrättslagen påverkar konstnärernas situation, i denna remiss främst bildkonstnärers³.

Det är Konstnärsnämndens uppfattning att de ekonomiska villkoren för bildkonstnärer förbättras genom att ge dem en del i det ekonomiska utbyte som handeln med deras verk skapar. Likaså anser vi att det är av betydelse för samhället att bildkonstnärer får goda förutsättningar för sin konstnärliga verksamhet.

¹ Konstnärsnämnden använder begreppet konstnär för skapande eller utövande person oavsett konstområde.

² Konstnärsnämnden väljer att använda det mer könsneutrala begreppet ”upphovsperson” istället för ”upphovsman”.

³ I Konstnärsnämndens yttrande används begreppet ”bildkonstnär” som samlingsbegrepp för dem som har skapat sådana originalkonstverk som omfattas av följerätten i detta sammanhang även konsthantverk, formgivning m.m.

Utredningens överväganden och förslag

2.7.1 Behovet av en reform

Precis som utredningen pekar på, delar Konstnärsnämnden uppfattningen att den inkasserande organisationen måste få tillgång till mer effektiva rättsliga verktyg för att få in redovisningar. Likaså att det görs tydligare i texten vilken rätt organisationen har att få tillgångar till underlag för redovisning. Det finns också behov av att förbättra möjligheterna för organisationen att identifiera mot vilka man ska rikta anspråk på redovisning.

2.7.2 Närmare utgångspunkter för en reform

Utredningen lyfter fram att följerättsersättningen är en civilrättslig fordran men att den har vissa särskilda särdrag. Bland annat nämns att ersättningen inkasseras av en organisation som har små möjligheter att överblicka försäljning. Likaså nämns att den som ska betala många gånger inte har något intresse av att redovisa följerätten.

Därför anser Konstnärsnämnden att den inkasserande organisationen behöver mer effektiva rättsliga verktyg för att inkassera och att nuvarande regler behöver förändras.

2.7.3 En mer ändamålsenlig redovisningsskyldighet

2.7.3.1 Reglerna om redovisning bör skärpas

Konstnärsnämnden instämmer i utredningens bedömning att utgångspunkten bör vara att inkasserande organisation ska ha rätt att få redovisning av den krets som kan vara skyldig att betala följerätten även om redovisning senare skulle visa att det inte finns någon rätt till sådan. Utredningen pekar på den svårighet som råder idag när den inkasserande organisationen måste känna till en försäljning för att kunna få en redovisning.

2.7.3.2 Är de processuella reglerna ändamålsenliga

Utredningen gör bedömningen att nuvarande regler som gäller för handräckning och vitesföreläggande kan tillämpas på ett ändamålsenligt sätt i frågan om att redovisa försäljning av konstverk. Samtidigt pekar utredningen på att en utvidgad redovisningsskyldighet som föreslås bör kunna ge ett större utrymme för att vid behov använda handräckning eller vitesföreläggande av domstol. Konstnärsnämnden instämmer i förslaget att den inkasserande organisationen i vissa fall kan behöva använda dessa åtgärder.

2.7.3.3 En utvidgad redovisningsskyldighet

Konstnärsnämnden finner det positivt att redovisningsskyldigheten föreslås utökad till att alla som är yrkesmässigt verksamma på konstmarknaden ska vara skyldiga att redovisa till inkasserande organisation. Organisationen behöver därmed inte bevisa att någon vidareförsäljning har skett för att få tillgång till en redovisning.

2.7.3.4 Försäljning av konstverk ska redovisas utan uppmaning

Konstnärsnämnden tillstyrker förslaget om att skyldigheten att agera förflyttas från inkasserande organisation till den som yrkesmässigt köper, säljer eller förmedlar konstverk. Likaså att redovisning ska göras minst en gång per år, enligt förslag 1 april varje år.

2.7.3.5 Det förtydligas att organisationen har rätt att få tillgång till underlag för redovisningen

Konstnärsnämnden instämmer i förslaget att det i lagtexten tydligare bör framgå att organisationen i enskilda fall ges möjlighet att i större utsträckning kunna begära in underlag som ligger till grund för redovisningen.

2.7.3.6 Bör det införas särskilda bestämmelser om hur uppgifterna får användas

Konstnärsnämnden delar utredningens bedömning om att det inte behövs ytterligare begränsningar av hur uppgifterna i redovisningen får användas.

2.7.3.7 Bör skyldighet att redovisa begränsas i tiden

Konstnärsnämnden instämmer i förslaget att tiden bör anpassas till den treåriga preskriptionstid som gäller för organisationens krav mot den som är skyldig att betala ersättning.

2.7.3.8 Bör det klargöras när vissa tidpunkter infaller

Konstnärsnämnden delar utredningens bedömning att det inte i lagen behöver klargöras när ränta på följerättsersättningen ska börja löpa eller när andra relevanta tidpunkter ska infalla. Allmänna bestämmelser om ränta finns som nämnts i utredningen redan reglerat i räntelagen (1975:635)

2.7.4 Behövs ytterliga åtgärder

2.7.4.1 Bör det införas regler om

Utredningen gör bedömningen att inga straffsanktioner behövs, trots att konstnärer kan drabbas av ekonomisk skada. Konstnärsnämnden liksom utredningen förespråkar att utvecklingen följs. Om de åtgärder som föreslås inte förbättrar redovisningen anser Konstnärsnämnden att det kan finnas anledning att återkomma till frågan om straffsanktioner längre fram.

2.7.4.2 Bör all försäljning redovisas

Utredningen gör bedömningen att redovisningsskyldigheten inte bör utvidgas till att omfatta all försäljning av konstverk oavsett om den ger rätt till följerätt. Konstnärsnämnden menar likt ett yttrande från Kulturutskottet att organisationen bör kunna begära att all försäljning redovisas i vissa särskilda fall.

2.7.4.3 Bör det införas kontrollmöjligheter som bygger på medverkan av en revisor (bedömning)

Utredningen bedömer att det inte bör införas krav på medverkan av revisor. Konstnärsnämnden anser att frågan delvis har att göra med den framtida utvecklingen och att det kan finnas skäl till att återkomma till frågan.

2.7.5 Hur bör följerätten betalas

Konstnärsnämnden delar utredningens bedömning om att det konkurrensproblem som av vissa lyfts fram inte tycks ha någon praktiskt betydelse. Enligt de uppgifter som i utredningen framkommer från BUS tycks ingen hittills tvingats betala två följerättsersättningar för samma konstverk.

2.7.6 Hur ska följerättsersättningen beräknas

Konstnärsnämnden instämmer i utredningens bedömning om att vad som ska anses vara försäljningspris inte bör regleras i nationell lagstiftning.

2.7.7 Bör den nedre beloppsgränsen för rätten till följerättsersättning ändras

Konstnärsnämnden noterar att utredningen i detta avsnitt är skriven i ”jag-form” eftersom ett flertal av utredningens experter inte delat utredarens syn.

Konstnärsnämnden förordar ett fortsatt lågt minimipris eftersom en stor andel av försäljningarna enligt bifogad statistik ligger från dagens tröskelbelopp och strax däröver. Vidare innebär ett lågt tröskelbelopp att man också fångar upp vidareförsäljning av bl.a. grafiska blad och konsthantverk vilket gynnar olika genrer inom bildkonstområdet.

Bifogad statistik visar också på att denna försäljning av konstverk i stor utsträckning är skapad av etablerade konstnärer eller sådana som är på väg att bli etablerade. Därför skulle ett höjt tröskelbelopp göra stor skillnad för många yrkesverksamma konstnärer. Enligt Konstnärsnämndens egna inkomstundersökningar⁴ framkommer att bild- och formkonstnärer generellt sett har påtagligt låga inkomster jämfört med befolkningen i övrigt vilket innebär att varje inkomstkälla oavsett nivå är av betydelse.

Konstnärsnämnden förordar därför av ovan nämnda orsaker ett fortsatt lågt tröskelbelopp framräknad efter den modell som fungerar idag.

3.6.1 Bör inskränkningen omfatta museer

Inskränkningen i upphovspersonens ensamrätt i 16 § URL föreslås utvidgad till att omfatta centralmuseerna, de regionala och kommunala museerna samt andra museer om dessa drivs av det allmänna. Konstnärsnämnden har inga invändningar mot utredningens förslag om vilka museer som bör omfattas.

3.6.2 En ny inskränkning ska införas

Inskränkningen i 16 § URL föreslås utvidgad så att de föreslagna museerna ges rätt att framställa enstaka exemplar för interna dokumentationsändamål. Utredningen grundar sitt förslag på att museerna ska kunna arbeta rationellt och fullgöra sitt uppdrag i att förvalta sina samlingar. Konstnärsnämnden har inget att invända mot den föreslagna inskränkningen.

3.6.3 En begränsning i inskränkningen förtydligas

Konstnärsnämnden finner förslaget positivt att det förtydligas genom att det införs en uttrycklig begränsning som anger att framställning och spridning av exemplar med stöd av föreslagen inskränkning i 16 § URL inte får ske i förvärvssyfte.

⁴ [www.Konstnärsnämnden/utredningar och rapporter](http://www.konstnarsnamnden.se/om_konstnarsnamnden/analys_och_utredning/utredningar_och_rapporter)
http://www.konstnarsnamnden.se/om_konstnarsnamnden/analys_och_utredning/utredningar_och_rapporter

3.6.4 Bör museer omfattas av avtalslicensbestämmelserna i 42 d § URL

Utredningen föreslår att det av systematiska skäl är lämpligt att de särskilda avtalslicenserna används i första hand. Först när dessa licenser inte täcker det behov som finns bör de generella bestämmelserna tillämpas. Konstnärsnämnden tillstyrker utredningens förslag.

3.6.5 Bör rätten att fritt framföra filmverk och sceniska verk utvidgas till att gälla museer

De aktuella museerna ska fritt kunna framföra filmverk och sceniska verk som ingår i de egna samlingarna genom tekniska hjälpmedel avsedda för enstaka besökare. Genom dess begränsning menar utredningen att det inte uppstår någon konkurrens med den kommersiella filmmarknaden.

Konstnärsnämnden instämmer i förslaget att de aktuella museerna ges samma rättigheter som arkiv och bibliotek att för enstaka besökare framföra filmverk och sceniska verk som ingår i de egna samlingarna.

Avslutning

Beslut i detta ärende har fattats av direktör och myndighetschef Ann Larsson den 14 november 2014 på delegation av Konstnärsnämndens styrelse. Föredragande tjänsteman har varit utredare Stefan Ahlenius.

För Konstnärsnämnden

Ann Larsson
Direktör och myndighetschef